

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

**DITLHAHLOBO TŠA NGWAGA LE NGWAGA TŠA
BOSETŠHABA**

MPHATO WA 2

SEPEDI LELEME LA GAE

SETE YA 3: MOHLALA 2012

TLHAGO GO TŠHOMIŠO YA MEHLALA YA MAPHEPHE A NGWAGA LE NGWAGA TŠA

BOSETŠHABA (ANA)

1. Tebelelo ka kakaretšo.

Diteko tša ngwaga le ngwaga tša Bosetšhaba (ANA) ke Kelo ya semmušo ya mafelelo yeo e lekolago tsebo le mabokgoni ao barutwana ba mphato wa 1– 6 le 9 ba swanetšego go di tšweletša mafelelong a mphato wo mongwe le wo mongwe.

Go thekga Kelo yeo barutwana ba e hwetšago go tšwa sekolong, le go netefatša gore barutwana ba hwetša boitshepho bjo nyakegago gore ba tšee karolo go tšwelela go Kelo ya ka ntle, diphanele tša barutiši le ditsebi tša dithuto ba hlama mehlala ya maphephe a dipotšišo tša melekwana ao barutiši ba ka a šomišago go ruta dithuto tša Dipalo le Maleme.

Mehlala ya maphephe a dipotšišo tša melekwana ye e hlamilwego go lebeletšwe mošomo wa kharikhulamo wa kotara ya 1, 2 le 3 ya ngwaga gomme molekwana wa ANA wa mphato wo mongwe le wo mongwe o šetše o filwe dikolo. Mehlala ya maphephe, go balwa le melekwana ya ANA ga di fetole tsela yeo barutiši ba elago barutwana nako le nako, fela di thuša go tšwetša kelo ya sekolong pele.

2. Sebopego sa mehlala ya dipotšišo

Mehlala ya maphephe e diretšwe go laetša dithekniki goba ditaele tša go fapafapanana tše di šomišitšwego ge go elwa mabokgoni goba tsebo. Mohlala, mabokgoni goba tsebo ya diteng tše dingwe e ka elwa ka go šomiša (dipotšišo tše barutwana ba kgethago karabo ya maleba go dikarabo tše di filwego, goba yeo ba kgomagantšago mantšu, ba feleletše mafoko, dipaterone bj.bj)

Ge barutiši le barutwana ba ka hwetša mehlala ya dipotšišo tše di botšišitšwego ka mekgwa ya go fapafapanana, fela karabo e le ye tee, ba swanetše go kwešiša gore se se dirilwe ka boomo gomme barutwana ba swanetše go araba dipotšišo ka moka. Barutiši le barutwana ba swanetše go kwešiša gore se se diretšwe gore barutwana ba arabe dipotšišo tša mohlala wa lephephe. Go ba fa mekgwa ye e fapanego ya thekniki le setaele sa go botšiša dipotšišo go fa barutwana boitshepho bja go ngwala meleko/melekwana.

3. Kgokagano le didirišwa tše dingwe tša go rutwa le go ithuta

Dipotšišo tše dingwe tša mohlala wa lephephe di kgokagantšitšwe ka boomo le dipuku tša barutwana tša go šoma, go lebeletšwe mphato wo o itšeng wa maleba, e le go leka go hlagiša tswalano le kamano ya maleba.

Mehlala ya lephephe e beakantšwe go lebeletšwe dinyakwa tša go tšweletšwa ka gare ga Setatemente Sa Kharikhulamo ya Bosetšhaba Mphato wa R-12, Setatemente sa Pholisi sa Lenaneothuto le Kelo Mphato wa R – 3, le Setatemente sa Protokholo le Kelo ya Bosetšhaba.

Ditokomane tše ka moka, gommogo tše dingwe tše di kolo di ka bago le tšona di bopa panka ya maleba ya go nona ya didirišwa, go thuša barutiši ka peakanyo ya dithuto tša letšatši ka letšatši le mokgwa wa go hlama le go ngwadiša barutwana Kelo ya semmušo. (Kelo ya go ithuta).

4. Naa mehlala ye ya maphephe e ka šomišwa bjang?

Ge mehlala ya maphephe a mphato wo o itšego le thuto di kgobakantšitšwe go sehlopha se tee, morutiši ga a swanela go fa barutwana gore ba arabe ka nako ye tee. Morutiši o swanetše go kgetha mehlala ya dipotšišo tše di lebanego le thuto yeo e beakantšwego ka nako ye e abilwego.

Ka hlokomoelo kgetha dipotšišo tše itšego go tšwa go mehlala ya maphephe a dipotšišo goba sehlopha sa dipotšišo tše di laolegago di ka šomišwa magatong a go fapania a go ruta le go ithuta ka tsela ye e latelago.

Morutiši a ka šomiša ditselana tše:

Mathomong a thutwana bjalo ka teko ya **diagnostiki** go tseba bokgoni le mafokodi a barutwana. Diagnostiki e swanetše go fa barutwana dipolo tša bokgoni le mafokodi a bona, le go thuša morutiši go hlama dithutwana tša maleba tše di laetšago mafokodi le go kgohlagantšha bokgoni. Teko ye ya diagnostiki e ka fiwa barutwana bjalo ka mošomo wa gae go boloka nako ya go fa ditaelo ka phapošing.

- 4.1 Nakong ya go ruta teko ya **formatife** e fiwa barutwana go lekodiša ge barutwana ba tšweletša bokgoni le tsebo yeo e letetšwego ge thutwana e rutwa go ya pele, le go hlokomoela gore ga go morutwana yoo a šalelago morago.
- 4.2 Mafelelong a thuto goba dithutwana tše dintši tša go fapania, bjalo ka teko ya **sammative** e fiwa barutwana go lekodiša ge barutwana ba hweditše kwešišo gomme ba kgoni go bontšha bokgoni le tsebo yeo ba ithutilego. Barutwana ba swanetše go hwetša dipolo tša bona gomme morutiši a bone gore naa barutwana ba hloka thušo ka dikarabo dife tša thutwana.
- 4.3 Magatong ka moka barutwana ba swanetše ke go lekolwa go ya ka dithekniki tša go fapania tša mehuta ka moka ya dipotšišo, bjalo ka go kgetha karabo ya maleba, go tlatša karabo sekgobeng seo a se filwego, go fa karabo ka lentšu, bj.bj. Ge diteko tša **diagnostiki** le **formatife** di ka ba tše kopana go ya ka palo ya dipotšišo tše di filwego, fela ya **sammative** e tla akaretša dipotšišo tše

dintši go lebeletšwe dithuto tšeо di rutilwego ka nako yeo. Taba ya bohlokwa ke gore barutwana ba hwetše nako ya go ithuta go araba dipotšišo tša moleko wa go swana le ANA.

5. Memorantamo le ditšhupatsela tša go araba dipotšišo.

Mohlala wa dikarabo tša go fapafapana tšeо di letetšwego di laeditšwe mo go memorantamo. Barutiši ba swanetše go gopola gore memorantamo wo o ka se ke wa ba lapiša ka ge el le wa maleba. Maikemišetše a memorantamo wo ke gofa barutiši tlhahlo e botse ya mokgwa wo barutwana ba ka fago dikarabo tša go fapafapana ka gona. Barutiši ba swanetše go tsenelela le go fa moputso ka mokgwa wa go amogelega le go putsa dikarabo tša go fapano go ya ka kwešišo ya barutwana.

6. Phethagatšo ya kharikhulamo

Go bohlokwa kudu gore kharikhulamo e swanetše go phethagatšwa ka moka mphatong wo mongwe le wo mongwe. Mehlala ya maphephe ya mphato ka moka le thuto ga di emele kharikhulamo ka moka, fela di laetša tsebo le bokgoni bjoo bana ba ka bo laetšago kotareng ya 1, 2 le 3 ka ngwaga. Mošomo wo barutwana ba swanetšego go o rutwa o laeditšwe ka gare ga Setamente sa Pholisi sa Lenaneothuto le Kelo (SEPHOLEKE/CAPS).

7. Mafetšo

Maikemišetše a Lefapa la Thuto ke go tšwetše kgatelopele ya magato le boleng bja bokgoni bja barutwana go mabokgoni a maleme le dipalo. Lefapa la thuto le šomiša ANA bjalo ka sedirišiwa sa go lekola ge e le gore bokgoni bja barutwana bo a hlatloga, bo eme felo go tee goba bo a theoga. Dilete le dikolo di swanetše go fa barutiši thekgo le go didirišwa tšeо di hlokegago go dira gore thuto le go rutwa di hlatloge. Ka go šomiša mehlala ya maphephe a ANA bjalo ka didirišwa tšeо di tla thušago barutwana go ba le tsebo ya mekgwanakgwana yeo dipotšišo di ka botšišwago ka gona. Ge mehlala ya maphephe e ka dirišiwa gabotse e ka thuša barutwana goba le tsebo le mabokgoni a go ithuta ao a okeditšwego ka mokgwa wa maleba gomme ba šoma gabotse dithutong tša bona le molekong wa ANA wo o tlago.

Bala kanegelo ye gomme o arabe dipotšišo tše di latelago.

Puleng le Mahlodi ke bagwera ba potego. Ba bala mphato wa bobedi. Puleng o rata go thala diswantšho ka phaphošing. Mahlodi o rata go ngwala dikanegelo.

Morutišigadi wa bona ke Mohumagatšana Modiba. Yena o re dipuku di bohlokwa kudu. O bala dikanegelo ka phapošing mafelelong a letšatši le lengwe le le lengwe. Go na le sešupo kua godimo ka mo phapošing se se rego: "**Babadi ke Baetapele**".

Puleng le Mahlodi ba boditše Mohumagatšana Modiba gore ba rera go ngwala puku ya dikanegelo. Puleng o re Mahlodi o tla ngwala kanegelo gomme yena a thala diswantšho. Puleng o kgopela morutišigadi maphephe. O thabile e bile o ba fa lephephe ka lebaka la gore ba nyaka go ngwala kanegelo. Ba thoma go ngwala kanegelo.

1.1 **Thalela lentšu le le nepagetšego.**

Mohumagatšana(Madiba, Modiba, Mabadi, Madidi) ke morutišigadi wa bona.

1.2 **Thala methaladi go nyalanya dikafoko tše di latelago:**

1.2.1 Mahlodi o rata go thala diswantšho.

1.2.2 Puleng o rata go ngwala dikanegelo.

1.3 **Tlatša ka lentšu le le nepagetšego.**

Puleng le Mahlodi ke ..... ba potego.

1.4 **Ageletša tlhaka ya karabo ye e nepagetšego.**

Mohumagatšana Modiba o bala dikanegelo ...

- A e sa le mesong.
- B ka Mošupologo.
- C letšatši ka moka.
- D mafelelong a letšatši le lengwe le le lengwe.

1.5 **Bontšha tatelano ya ditiragalo mafokong a a latelago.**

Nomora lefoko go thoma ka 1 - 4.

Ba thoma go ngwala puka	
Ba rera go ngwala puka	
Ba kgopela lephephe.	
Ba botša Mohumagatšana Modiba.	

2.1 Ngwala karabo ya maleba mothalading wo o filwego.

Puleng le Mahlodi ba rera go ngwala eng?

.....

2.2 Feleletša lefoko le.

Mahlodi o tla ngwala kanegelo gomme Puleng a .....
diswantšho.

2.3 Ageletša tlhaka ya karabo ya maleba.

Mohumagatšana Modiba o thabile ka lebaka la gore ...

A	Ba nyaka go ngwala kanegelo.
B	Ba kgona go thala diswantšho.
C	Ke bagwera ba potego.
D	Ba kgona go bala.

2.4 Araba ka Ee goba Aowa.

Na Puleng le Mahlodi ba hweditše maphephe a go ngwala kanegelo?

.....

3.1 Ageletša karabo ye e nepagetšego.

Mahlodi o rata (dipalo/go thala/go bala/go ngwala).

3.2 Feleletša lefoko le.

Morutišigadi Modiba o re dipuku di .....

3.3 Na o nagana gore Puleng le Mahlodi ba dirile eng ka morago ga go
ngwala kanegelo?

3.4 Thalela lentšu le le nepagetšego.

Puleng le Mahlodi ba rera go ngwala (seswantšho/puku).

3.5 **Ageletša tlhaka ya karabo ye e nepagetšego.**

Puleng ke ..... wa Mahlodi.

- A morutišigadi
- B buti
- C tate
- D mogwera

Lebedišisa phoustara gomme o arabe dipotšišo tše di latelago.

Babadi ke baetapele

Ke ka lebaka la eng re bala?

📖 Go ithuta dintlha tše difsa

📖 Go ithuta mantšu a mafsa

📖 Go re thuša ka mešomo ya sekolo

📖 Go **ithabiša!**

4.1 **Efa phoustara ye hlogo ya maleba.**

Go ya ka phoustara ya ka godimo, ke ka lebaka la eng re bala? .....

4.2 **Bana ba ba le go mo phoustareng ba dira eng?.....**

4.3 **Na ke ka lebaka la eng re bala?.....**

.....

4.4 **Tlatša ka mantšu a a tlogetšwego go tšwa phoustareng.**

Ba ..... ke Bae.....

4.5 **Ngwala mafoko a 4- 5 ka ga bohlokwa bja go bala goba go reng re rata dipuku.**

5. **Ngwala ditlhaka tše kgolo le tše nnyane ka nepagalo.**

5.1 **Ngwalolla ditlhaka tše.**

d e k q t y

.....

5.2 **Ngwalolla ditlhaka tše.**

D E K Q T Y

.....

5.3 **Ngwala bokantle bj a puku ya kanegelo. Bo swanetše go ba le dilo tše latelago.**

Thaetlele

Mongwadi

Moswantšhi

Seswantšho sa kanegelo

5.4 **Ngwalolla mafoko a mothaling ka nepagalo.**

Ke rata go bala ka dikanegelo ka ga diferi.

Buti o rata dipuku tša go bolela ka sehlopha sa Pirates.

Tate o bala kuranta.

Mme o bala dikgatišobaka.

6. **Ngwalolla mafoko a gomme o tlatše ka maswaodikga a a nepagetšego.**

6.1 re ile Durban ka maikhutšo

6.2 na ke kanegelo efe ye o e badilego

6.3 ke rata go bapala ka mepopi dibolo le memabolo

7. **Šomiša lebaka la bj ale le le fetilego ka nepagalo.**

7.1 **Thala mothaldi go lebanya mantšu a lebaka la bj ale le le fetilego.**

sepela	lebeletše
--------	-----------

dira	dutše
------	-------

dula	sepetše
------	---------

lebelela	dirile
----------	--------

7.2 **Feleletša lefoko go ngwala karabo ye e nepagetšego.**
thadile file

Mohumagatšana Modiba o mo..... pampiri.

Puleng o..... seswantšho se se botse.

7.3 **Ngwalolla lefoko le ka lebaka le le fetilego.**

Lehono ba ngwala kanegelo.

Maabane, ba.....

7.4 **Bopa mafoko ka mantšu a a latelago.**

dutše .....

lebelela.....

7.5 **Ageletše lentšu le le nepagetšego lefokong.**

Maabane ba(reka/rekile) puku ye mpsha.

8. **Kgetha lentšu la mopeleto wo o nepagetšego. Ngwalolla lefoko.**

8.1 O bala dipuku tše (ne/nne).

.....

8.2 **Ageletša lentšu le le nepagetšego.**

Ke ya (sekolong, skolongl).

8.3 **Swaya X karabo ye e nepagetšego.**

Lehono ke nyaka go **apara/aphara** roko.

8.4 **Thalela karabo ya maleba.**

Ye ke phaphoši ya **bona/boona**.

9. **Kgetha karabo ya maleba.**

9.1 **Thalela lentšu le le swanago le “nnyane” ka hlalošo.**

kgolo/nyenyane/bulega/koto

9.2 **Thalela lentšu le le swanago le “kwata” ka hlalošo.**

thaba/befelwa/nyama/hlonama

9.3 **Ageletša lelatodi la “nona”.**

kgolo/nnyane/ota/koto

9.4 **Tlatša karabo ye e nepagetšego.**

Lelatodi la telele ke .....

10.1 **Ngwala mafoko a 4 goba 5 ka ga phaphoši ya gago**

10.2 **Ngwala mafoko a 4 goba 5 ka ga seswantšho se.**

10.3 Ngwala ka ga sekolo sa gago.

Thoma lefoko ka:

Morutiši wa ka ...

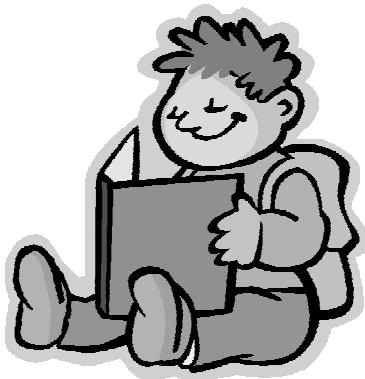
Phaphoši ya ka ...

Mogwera wa ka ...

Ke rata ...

Ga ke rate ...

10.4 Ngwala lefoko le tee ka ga seswantšho se sengwe le se sengwe.

.....
.....
.....
.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....
